

בכורות נה

משה שווערד

אי עבר הירדן בכלל ארץ ישראל אי לאⁱ

1. ספר ברכי יוסף על או"ח - סימן תפט: ג

[ג] הנה נא הואלתי חקור דבר אי מצו לאתויי מנחת העומר מעבר לירדן או לא. וזו חקירה פרטית ללמד על הכלל, אי עבר הירדן בכלל ארץ ישראל אי לא...

ואולם נראה דהא מילתא תליא באשלי רברבי ופלוגתא דרבוואתא קמאי היא. וזה, דאשכחן לרש"י בסנהדרין דף י"א ע"ב על מה ששינונו ת"ר על שלשה ארצות מעברין את השנה יהודה ועבר הירדן והגליל, על שתיים מהן מעברין, כתב וז"ל, על שתיים מהן מעברין אפי' על עבר הירדן והגליל וכו' דהואיל ומביאין עומר מעבר הירדן וכו', ע"ש. וכ"כ במנחות דף פ"ג ע"ב, כל הארצות שבארץ ישראל כגון יהודה ועבר הירדן והגליל כשרות. אלמא סבר דעבר הירדן בכלל ארץ ישראל ומביאין עומר מעבר הירדן. ולא זו בלבד אלא דאשכחן לרש"י דלשון עבר הירדן ששינונו בברייתא פירשו על ארץ ישראל, דתניא במנחות דף ק"ט הרי עלי עולה שאקריבנה במדבר והקריבה בעבר הירדן יצא...

וכל קבל דנא חזיתיה לדעתיה דהר"ן שכתב שם בנדרים וז"ל, ההיא שעתא לא הוה עבר לן ירדנא ועבר הירדן לא נתקדש להבאת עומר ולמקצת קדושות, עכ"ל. ומשמע דאירי בערי סיחון ועוג דיש בהם ניצוצי קדושה מיהא, אלא דלא קדשי לעומר ודכוותיה. אלמא דהר"ן סבר כדעת מהר"י אדריבי והרב מהריט"ץ דעבר הירדן אינו בכלל ארץ ישראל ואינו קדוש להבאת העומר וקצת קדושות...

2. ספר יד דוד

הירדן וא"י שנהר מפסיק ביניהם, וכן הוכיח מזה בספר דרך המלך דף ס"ב, ולפי' קשה לדעת הסוברים דעבר הירדן אינה כא"י, ועיין בר"ן בנדרים דף כב, א עדיין לא עברינו ירדנא דכתב דאין מביאין עומר מעבר הירדן. אמנם הא כתב שם הר"ן למקצת קדושות, משמע דלא זתי ח"ל גמורה, אלא דלא הוה בה קדושת א"י גמורה, ולמקצת קדושות נתקדשה: ולמקצת לא נתקדשה, וא"כ אתי שטיר, דברישא קתני עבר הירדן דאין חלוקין כל כך בקדושותיהן, די"ל בעבר הירדן עכ"פ מקצת קדושות מא"י, והדר קתני ח"ל גמור.

דף גה, א. וזו לו: בשני עברי הירדן אילך ואילך וכו', וא"כ לומר חוצה לארץ חג"ץ. מדקאמר הכי ש"מ דעבר הירדן לאו חוצה לארץ היא, דאי ס"ד חוצה לארץ מאי וא"כ לומר, דהא עבר הירדן נמי חוצה לארץ היא, וא"כ אדרבה ח"ל וארץ רבותא טפי דלמא מצטרפי אפי"ס שאין נהר מפסיק ביניהם, וכ"ש עבר

3. חזון איש בכורות כז:ד

שם ככתוב עשאו גבול צפ"ט, נראה דארץ כנען ועבר הירדן חד ארץ היא אלא הירדן עשאו גבול צפ"ט וממילא מפסיק בין עבר הירדן לארץ כנען, ומכ סקראו צפ"ט לא שאינו מכלל א"י [דאין זו סברה כול, ועיד דכרי מכנרת ועד יריחו כרי זכ א"י ולמכ לא יכא א"י מיריחו ולמטכ] אלא כחשוב חילוק גבול, וממילא לר"מ דחילוק גבול מחלק למעשה הירדן מפסיק, ודוקא מיריחו ולמטכ אבל מכנרת עד יריחו אינו מפסיק.

4. שו"ת תשב"ץ חלק ג סימן קצח

...ובפ"ק דכלים (מ"ו) דמני עשר קדושו' ומני א"י מקודש' מכל הארצו' לענין עומר ובכורי' ושתי הלחם בודאי עבר הירדן

בכלל א"י היא והכי מוכח בפ' כל קרבנו' הצבור (פ"ג ע"ב) דפי' טעמא דשתי הלחם משום דכתיב ממושבותיכם ולא מחוצ' לארץ ובודאי דעבר הירדן בכלל מושבות היא כשאר א"י ובעומר הוא דפליגי ר' יוסי ורבנן התם (פ"ד ע"א) בקראי וכן בפרקא קמא דסנהדרין (י"א ע"ב) אמרי' דעל שלש ארצו' מעברין את השנה יהודה ועבר הירדן וגליל ואע"ג דאמרי' התם (סנהדרין י"א ע"ב/ש) שאין העומ' בא אלא מיהודה היינו לכתחלה מפני שהוא קרוב וכ"כ הרמב"ם ז"ל בהל' תמידין ומוספין (פ"ו ה"ה) וכן בבכורים דדרשי בפ' הספינה (פ"א ע"א) אשר תביא מארצך למעוטי ח"ל עבר הירדן בכלל מארצך הוא והכי איתא בפ"ק דבכורים (פ"ו) ואף ר' יוסי הגלילי דס"ל דאין מביאין בכורים מעבר הירדן כדאי' התם (שם) ובברייתא דספרי וכן ר"ש לאו משום דסבירא להו דאינה מכלל א"י אלא משום מיעוטא דקרא משום דכתיב אשר נתת ל' ה' פרט לעבר הירדן שנטלתו מעצמך א"נ משום דאינה זבת חלב ודבש וכטעמא דת"ק דס"ל דאין מביאין

ככור' אלא מארץ חמשה עממין ולא מארץ גרגשי ופריוזי משום דלא כתיבי בפ' קדש לי דכתיב ביה זבת חלב ודבש שפ' בשאר א"י אין מביאין אלא מן המובחר וכדתנן בפ"ק דככור' (מ"ג) ומייתו לה בפ' כל קרבנות צבור (פ"ד ע"א) אין מביאין בכורים לא מתמרים שבהרי' ולא מפירי' שבעמקים ולא מזיתי שמן שאינן מן המובחר ולא מפני שאינן קדושי' אימעטי' וכן בעש' קדושו' דמס' כלים שמנו עירור' המוקפו' חומה עבר הירדן בכלל היא והכי איתא בהדיא בפ' בתרא דערבין (ל"ב ע"ב) וכן מצאתי בתוספתא דטוטה דמרב' עבר הירדן לענין עגלה ערופ' וכן בברי' דספרי וכן כתב' לזו הרמב"ם ז"ל (פ"י מה' רוצח ה"א) אע"ג דאין מביאין עגלה ערופ' בחוצ' לארץ ואע"ג דפליגי תנאי בברי' דספרי ומייתו לה בפ' בתרא דככור' (נ"ה ע"א) ירדן אי הוי מארץ כנען אי לא וכן בירושל' דמס' חלה (פ"ד ה"ח) אית תנאי תני הירדן מח"ל אית תנאי תני הירדן גבול בפ"ע ומשמע דכולהו מודו דעבר הירדן לא מארץ כנען הוא לאו לענין פטור חובת קרקע קא איירי אלא לענין פירושא דקרא דכי אתם עוברים את הירדן ארצה כנען דכתי' לגבי ערי מקלט הוא דפליגי אבל לענין חיוב חובת מצו' קרקע שוות הן [אם לא] היכא דאיכא מיעוטא דקרא משום זבת חלב ודבש ..... אבל לענין קדושת הארץ זו וזו שוות הן וכדאוכחנא מההיא דשלש ארצות לביעור וכן מה שאמרו בסוף פ' המקנא (י"ד ע"א) אמר משה הרבה מצות נצטוו ישראל בארץ יתקיימו על ידי לאו לענין מעשרו' דקאמר דהוא בעבר הירדן היה ושם נוהגות ולמה בקש שיעבור הירדן יכולה הית' שבועת הקב"ה להתקיים שלא יעבור הירדן וישאר חי בעבר הירדן ויקיים שם המצות אלא במצות הנוהגו' במלחמת עממים ובהבדלת ערי מקלט להשלים מצוה שהתחיל בה ובהכרתת זרע של עמלק ובמנות מלך ובבנין ב"ה שלא היו נוהגות עד שיעברו את הירדן הנהו הוה בעי לקיימי אבל לענין קדושת הארץ כמו שארץ כנען אשר לעבר הירדן ימה היא קדושה כן ארץ סיחון ועוג נוהגו' בה כל חובת קרקע ...

*****

1. שו"ע אורח חיים - סימן רכח - ברכת ימים ונהרות הרים וגבעות:

- (א) על ימים ונהרות, הרים וגבעות ומדברות, אומר: בא"ר אמ"ה עושה מעשה בראשית; ועל הים הגדול, והוא הים שעוברים בו לארץ ישראל ולמצרים, אומרים: ברוך אתה ה' אמ"ה עושה הים הגדול:
 (ב) לא על כל הנהרות מברך, אלא על ארבע נהרות דכתיבי בקרא, כמו חזקל ופרת (בראשית ב, יד) והוא שראה אותם במקום שלא נשתנה מהלכם על ידי אדם:
 (ג) ולא על כל הרים וגבעות מברך, אלא דווקא על הרים וגבעות המשונים וניכרת גבורת הבורא בהם:

2. ספר מגן אברהם על או"ת סימן רכח:

(ג) כמו חזקל ופרת. במרדכי כתוב כמו גיחון ופישון חזקל ופרת וצ"ע מאי כמו דקאמר דהא ליכא אלא הני ועוד למה לא יברכו על שאר נהרות גדולות שנבראו מו' ימי בראשית וגם כל הפוסקים כתבו סתמא נהרות ומנ"ל לחלק לכן נ"ל פשוט דכוונתם כמ"ש הב"י בשם הרד"א וז"ל דדוקא נהרות המשונות כגון פרת וחזקל מברך ברכה זו עכ"ל כלומר על כל נהרות שהן גדולות כאלו מברך וכ"ד כל הפוסקים שכתבו סתם נהרות משמע כולם:

3. תורה תמימה בראשית פרשת בראשית פרק ב

הוא פרת - אמר רב יהודה אמר רב, כל הנהרות למטה משלשה נהרות ושלשה נהרות למטה מפרת (לד), והא כתיב והנהר הרביעי הוא פרת, אמר רב נחמן בר יצחק, הוא פרת דמעיקרא (לה) [בכורות נ"ה ב']:

4. תורה תמימה הערות בראשית פרק ב

(לד) ר"ל כל הנהרות נפרדין מג' נהרות, חזקל פישון וגיחון, וג' נהרות נפרדין מפרת:
 (לה) ר"ל להלשון והנהר הרביעי מורה שפרת היא חשובה כאחת מכל הנהרות ואת אמרת דמינה קאתו, ומשני דכונת הלשון הוא פרת, ר"ל הוא פרת הנזכר למעלה ונהר יוצא שהשלשה נפרדין ממנה. ודע דאיתא במשנה ברכות נ"ה א' ועל הנהרות אומר ברוך עושה מעשה בראשית, וכתבו התוס' דלאו דוקא על כל הנהרות מברך אלא רק על אותן הכתובים בפרשה במעשה בראשית, וכ"פ באו"ח סי' רכ"ח ס"ב, והמג"א הקשה למה לא יברכו על שאר נהרות גדולות שנבראו מששת ימי בראשית, וכתב דבאמת צריך לברך על כל נהרות גדולות, יעו"ש, וכל זה גרם לו מפני שהוא סבר דטעם הברכה על ד' נהרות הוא מפני שהם משונות כדמשמע שם מתוך דבריו, אבל באמת ע"פ הדרשא שלפנינו מתבאר דטעם הברכה הוא מפני שאלה הד' נהרות הם יסודי ומקורי כל הנהרות שבעולם, [ואף כי פרת למעלה גם על השלשה, אבל גם הם מקורים הם] ואם כן אין כל שייכות ברכה זו לכל הנהרות זולת ארבע אלו, וניחא פסק השו"ע, ודו"ק

5. ספר אור הישר

ולכאורה יש מקום לדברי הרב בעל תורה תמימה, דאין סברא לברך ברכת עושה מעשה בראשית, על כל פנים מפרשי הבריאה, רק על ענין כללי או דבר מסויים דקחשיב בסתניתין ר"ם הריאה, ולכן יש מקום לקביעות הברכה דוקא על הד' נהרות דכתיבי בקרא, להיות הם העיקרים לכל הנהרות שבעולם,

*****

6. מהרש"א על בכורות דף נה/א

למה נקרא שמו ירדן שירוד מן כו'. אע"ג דבימי משה נקרא ירדן ולא נקרא לשם דן עד שכבשו אותה בימי השופטים כמפורש בקרא מצינו דכתוב קרא לעתיד כדאמר ר' פ"ק דכתובות חזקל ההולך קדמת אשור כו' ומי הואי אלא דעתידה כו' ע"ש:

7. תורה תמימה הערות בראשית פרק יד

(*) נראה דדריש כן משום דכפי הידוע עדיין לא הי' באותו הזמן מקום ששמו דן אשר נקרא ע"ש שישב בו שבט דן, ואע"פ דמצינו בעלמא שקרא הכתוב שם דבר על שם העתיד [כמבואר לעיל בפ' בראשית בפסוק מן הארץ ההיא יצא אשור], אך זה הוא רק בדבר שלא הי' לו מקודם שם אחר, לכן כנוהו עתה ע"ש העתיד, משא"כ הכא דעד שנשתנה שמו לשם דן הי' נקרא בשם ידוע, ליש או לשם, כנודע, וא"כ למה קרא אותו בשם מאוחר, לכן דריש שראה בנבואה שעתידיים ישראל לחטוא שם ותשש כחו, ולכן לא רדפם עוד משם והלאה. - ואמנם זה הוא ע"ד הדרש, וע"ד הפשט נראה לפרש ע"פ המבואר אצלנו כ"פ דמדריך הלשון בכמה מקומות שאות אחת בסוף תיבה תשמש גם לראש התיבה שאחריה כשדרושה לאותה האות, ולכן אותה האות חסרה בהתיבה השניה או בסוף התיבה הראשונה, כמו בלילה הוא (פ' ויצא) במקום בלילה ההוא, עזי וזמרת יה במקום עזי וזמרת יה, השמרו לכם עלות בהר במקום מעלות בהר, לא תקח האם על הבנים במקום מעל הבנים, לא יוכל שלחה במקום לשלחה, ויכתב ספר זכרון (מלאכי ב') במקום ויכתב בספר, ידעתי כי כל תוכל במקום כי יוכל תוכל, והרבה כהנה, וגם הכא אפשר לומר דהד' ממלת עד משמש גם לתחלת מלת דן, וכמו שכתוב עד דדן, והוא שם מקום שהיה בימי אברהם הנקרא ע"ש אחד מבני נח, ככתוב בפ' נח (י' ז') ובני רעמה שבא ודדן, ובירמיה (מ"ט) הובא המקום הזה בפסוק יושבי דדן, וביחזקאל (כ"ז) בני דדן רכליך. - ובזה ניחא מה שיש להעיר בכתובות י' ב' דטרח שם למצוא מקום בתורה שכתב קרא ע"ש העתיד, ולכאורה קשה למה אינו מביא מכאן [אם הי' הפירוש עד דן ממש], אך לפי המבואר דכוון הפסוק אל המקום דדן אין שייכות להביא ראי' מכאן, כיון דהמקום הזה באמת הי' בעת כתיבתו, ודו"ק:

8. תוספות בכורות דף נה/ב

מסייע ליה לשמואל דאמר שמואל נהרא מכיפיה מיבריך - אע"ג דשמואל איירי בכל הנהרות ולר"מ משמע דנקט פרת דוקא דנקרא שמו פרת שמימי פרים ורבים אינו אלא משום דפרת מתברך יותר לפי שהוא חשוב יותר מן האחרים אי נמי לפי שהוא ראש לכולם נקרא פרת ע"ש שכולם מתברכי' [מכיפיה דפרת] וכן פי' ר"ת בתשובה לפי שפרת הוא למעלה מכל הנהרות והוא רמיא שכל הנהרות שותין ממנו תלה הכתוב פריה ורביה בו דכשהוא רבה כל הנהרות רבין:

*****

9. תוספות בכורות דף נה/ב

ומפצי ביומי תשרי - פירש בקונטרס שנותנות המפצים תחת רגליהם במים מפני הטיט שלא יחוץ ... ור"ת מפרש ומפצי משום צניעות שהנהרות קטנים בימי תשרי ופורס להו מפצים שלא יראו אותן כדי שלא תמהרנה לטבול מפני הבושת ולא טבלו שפיר והיינו טעמא נמי שלא לטבול בנמל לפי שמצויים שם בני אדם וממהרת לטבול משום ביעתן דאינשי דומיא דההיא דקאמר התם לעיל אשה לא תעמוד על גבי כלי חרס ומפרש התם משום דבעיתא דלמא נפלה ולא טבלה שפיר ולא גרסינן בההיא דנמל ואע"ג דהשתא ליכא:

10. טור יורה דעה סימן קצח

לא לטבול בנמל פרש"י מפני שמעלה טיט וחוצץ ברגליה ולפ"ז אפי' בדיעבד לא עלתה לה טבילה ולא נהירא ור"ת פירש מפני שרוב בני אדם מצויין שם והיא בושה וממהרת לטבול ואינה מדקדקת בטבילה ולפ"ז בדיעבד עלתה לה טבילה ...

11. שו"ע יורה דעה - סימן קצח

(לג) לא לטבול במקוה שיש בקרקעיתו טיט, משום חציצה, אלא אם כן תתן עליו זמורות וכיוצא בהם, דבר שאינו מקבל שום טומאה; ואם טבלה, י"א שלא עלתה לה טבילה (ראב"ד ורש"י אבל רוב הפוסקים מתירין):

12. שפתי כהן על יורה דעה - סימן קצח

(מז) י"א. ואע"ג דלעיל סי"ד פסק דאינו חוצץ אלא טיט היון ויוצרים ודרכים ושאר כל הטיט כשהוא לח אינו חוצץ שהרי הוא נמחה במים י"ל דהכא נמי מיירי במקוה שיש טיט עבה כמו טיט היון וכ"כ ב"י לדעת רש"י ע"ש (ועד"ר סל"ד) ואפשר ע"ז סמכו עכשיו וטובלין במקוה שיש טיט משום דסתם טיט אינו כמו טיט היון וכמ"ש ב"י בשם הר"ן וגם רוב הפוסקים מתירים לטבול בנמל דהיינו במקום טיט כדאיתא בטור ופוסקים:

*****

13. רש"י בכורות דף נה/ב

מקוה ביומי ניסן - מקוה מים חיים נובעים בבית ולא היה מניחן לטבול בנהרות שבימות הגשמים ירדו גשמים הרבה וחיפש שמא ירבו מים שנוטפין מעבים לתוך הנהר שהם זוחלים דלא חזו להו להו משום דהו להו ספק זבות ובזב כתיב מים חיים ל"א על הזוחלים על אותם שנפלו מן העבים לקרקע ומן הקרקע זחלו וקילחו לתוך הנהר דאי לא נוטפים משום זוחלים לא מיפסלי דאמרינן בפ' ראשון דתמורה (דף יב) השאובה מיטהרת בהמשכה דהיינו שממשיך מים שאובים לתוך המקוה על ידי צנורות:

14. רש"י מסכת שבת דף סה עמוד ב

וסבר שמא ירבו נוטפים - ואני קבלתי מרבני הלוי: משום דספק זיבות נינהו, וזבה טעונה מים חיים, ואי אפשר להעמיד שמועתו, משום דאמרינן: חומר בזב מבזבה - שהזב טעון מים חיים, וזבה אינה טעונה מים חיים, וחזרתי ובדקתי לפרשה, וכן נראה בעיני כמו שפירשתי, ורובא דעלמא מפרשים נוטפין כשאובין, ולא מילתא היא דתנן: הנוטפין כמקוה.

15. תוספות מסכת שבת דף סה עמוד ב

שמא ירבו הנוטפים - ... ויש מפרשים שלא היה רוצה להטבילין בהן משום דהו להו ספק זבות וזב וזבה טעונים מים חיים ושמא ירבו הנוטפין והו להו מכוונסין ולא נהירא חדא דמ"ט עביד להו מקוואות והא בעינן מים חיים ועוד (דבת"כ) [דבתוספתא פ"ג דזבים] קאמר חומר בזב מבזבה שהזב טעון מים חיים והזבה אינה טעונה מים חיים ...

• רש"י בכורות דף נה/ב

מקוה ביומי ניסן - מקוה מים חיים נובעים בבית

16. רש"י מסכת שבת דף סה עמוד ב

וסבר שמא ירבו נוטפים - היינו גשמים, על הזוחלין - הנובעין, ותנן במסכת מקוואות (פ"ה מ"ה): הזוחלין - כמעין, והנוטפין כמקוה, ושנינו בתורת כהנים: אך מעין ובור מקוה מים יכול מילא על כתפו ועשה מקוה בתחילה יהא טהור - תלמוד לומר מעיין מה מעיין בידי שמים, אף מקוה בידי שמים, אי מה מעיין מטהר בזוחלין, אף מקוה מטהר בזוחלין - תלמוד לומר אך מעיין המעיין מטהר בזוחלין, ומקוה מטהר באשבורן, ומהו אשבורן - דקו וקיימי, לאפוקי שאם הטביל בו כלים דרך זחילתו כשהו נמשכין ויורדים למקוה - לא עלתה להם טבילה, דבור ומקוה, כתיב, דקו וקיימי, אבל נובעין - מטהרין כמו שהו זוחלין ומושכין מגבוה לנמוך כדרך כל הנהרות, הלכך, ביומי ניסן שהנהרות גדילים ממי הגשמים של ימי החורף, ומהפשרת השלגים - חייש שמא ירבו

הנוטפין על הזוחלין שניתוספו בנהר מן הגשמים על הזוחלים החיים, ובטלו הזוחלין החיים בנוטפים, ואין תורת מעיין עליהן לטהר בזוחלין אלא באשבורן, ועביד להו מקוואות, דקוו וקיימי...

17. תוספות מסכת שבת דף סה עמוד ב

שמא ירבו הנוטפים - ... וא"ת ולשמואל דאמר אין המים מטהרין בזוחלין אלא פרת ביומי תשרי זב דבעי מים חיים איך יטבול ביומי ניסן וי"ל במעייין מכוסה שאין מי גשמים יורדין בתוכו וא"ת אמאי חיישינן שמא ירבו הנוטפים לימא קמא קמא בטיל כדאמר בפ"ה דמסכת ע"ז (דף עג.). המערה יין נסך לבור אפילו כל היום כולו כשר דאמרינן קמא קמא בטיל וי"ל דלא מהני טעמא דקמא קמא בטיל כיון שהאיסור רבה מכשיעור וההיא דין נסך דקאמר קמא קמא בטיל היינו קודם שרבה האיסור עד כדי נתנת טעם בהיתר.

18. שו"ת חתם סופר חלק ב (יורה דעה) סימן רב

ואם תאמר א"כ מה מסייעים ליה לרב דאמר מיטרא במערבא סהדי רבא פרת ומה פליגא אדשמואל דאמר נהרא מכיפי' מברך אומר אני לו יהיה כדברי המערער א"כ היא גופי' קשי' על הש"ס מנ"ל דפליגי דשמואל אדשמואל הא נהי דאמת הוא דנהרא מכיפי' מברך מ"מ הא חזינן שנפלו לתוכו מי גשמים ומב"מ לא בטיל לשמואל והאמנם י"ל ולומר דודאי הגשמים שאנו רואים יורדים משמים אל תוך הנהר וכן הזוחלים מיבשה לתוכו אי לאו דעינינו רואות ימים רבים אח"כ עדיין הנהר גדול מאוד על השיעור שהוא בימי תשרי היינו אומרים שאותן המים כבר חלפו ועברו בזחילתן כי כל הנחלים הולכים ולא נחי' שעה א' וכמעט קט חלפו ועברו ואינם ומה"ת למיחש להו ודי לנו להחמיר לטבול בתוכן ביום סגריר ולא יותר אך בראותינו הנהר גדול הרבה ממה שהוא ביומי תשרי מאין באו אותן המים אם לא מימי גשמים ואם כן אפילו אם לא יהיה הרבה מימי הנהר עצמם מכל מקום מין במינו לא בטיל כל זה אי לא מברך מכיפיה אבל להך דשמואל דמכיפי' מיברך א"כ כל הגידול שאנו רואים אחר עבור הגשמים אנו תולים מכיפי' ולא ממי גשמים ויפה אמרו דפליג אדידיה וא"ש נמי דרב פליג כמ"ש ר"ת בס' הישר במס' שבת דמה בשורה בישר שישמחו בני בבל על אחיהם שבמערבא כי המטיר ה' על הארץ מנ"ל הא דלמא מברך דלמ"ד מכיפים מיברך אפי' בלא גשמים נמי מתגדל מעצמו ומימיו פרים ורבים מאליהם ואע"כ לית לי' לרב דמתברך מכיפי' כלל אלא מחמת גשמים והשתא אפי' אי ע"י הגשמים ולחלוח האויר מתרבה נמי מעצמו מ"מ איכא סהדא רבא לפרת ואתיא אבוהו דשמואל כרב ולא כדשמואל דמכיפי' מיברך דא"כ לא היה צריך למקואות אפי' ביומי ניסן דגם בהפשרת שלגים לא היינו חוששים אלא לשעתם דכמעט קט חלפו ועברו והיינו תולים הריבוי בכיפין וא"כ א"ש שקלא וטריא כפשוטו ומי שימאן בזה יתרץ ק' דלעיל הא לשמואל מב"מ לא בטיל.